

Miheme Porgebol: Dünyanın gözü önünde kültürel soykırım

Posted on 19/11/2020

Azerbaycan'ın Türkiye, İsrail ve cihatçı çeteler ortaklığıyla Ermenistan'a bağlı Karabağ'a dönük saldırıları, 27 Eylül tarihinde şiddetli bir savaşa dönüştü. Güç dengesi açısından hiç adil olmayan bu savaşta Ermenistan, bugüne dek en büyük müttefikleri sayılan Rusya tarafından da yalnız bırakıldı. Uluslar arası kamuoyunun da Ermenilere yapılan çok yönlü saldırılara gözünü kapayıp kulağını tıkaması, savaşın tüm yönleriyle vahşileşmesine yol açtı. Ermenilerin yalnızlığı ve uluslar arası kamuoyunun sessizliği, Türk devlet aklının tüm yayılmacı emellerini çekinmeden uygulamaya sokması anlamına geliyordu. Turancı bir fetih mantığıyla yürütülen savaşta Türkiye-Azerbaycan ittifakının sivil-asker dinlemeden saldırıp kutsal mekânları, hastaneleri, okulları, kültür yapılarını hedef aldığı, uluslar arası gözlemciler ve gazeteciler tarafından da video, fotoğraf gibi belgelerle defalarca ispatlandı.

ERMENİ VARLIĞI SILINMEK İSTENİYOR

Sıcak çatışmalar tüm şiddetiyle kendini göstermeye başladıktan sonra iyice görünür olmaya başlayan kültürel soykırım uygulamaları, savaşın en dehşetli cephelerinden biri oldu. Savaşın bu cephesi; Türkiye-Azerbaycan ittifakının yürüttüğü yayılmacı fetih politikalarına dayanan Turan ülküsünün, gittiği yerde sebep olduğu yıkımları da görünür kıldı. Ermenistan ve Azerbaycan arasında uzun yıllardır süren ve yer yer çatışmalara dönüşen çekişmelerin arasında kültür varlıkları da kalıyor. Bu çekişmelerin arasında kalan kültür varlıklarına dönük geçmiş uygulamalara baktığımızda, bir kültürel yıkım endişesi belirginleşiyor. Ermeni kaynaklar, Azerbaycan'ın bir kültürel soykırım uyguladığını ve bununla da Ermenilerin kültürel ve tarihi varlığını coğrafyadan silmek istediklerini ifade ediyor. Bu soykırım

politikası tarihi yapılar, anıtlar, kilise ve manastırları hedef alıyor. Kültürel ve tarihi yapıların yanında Ermeni mezarlıkları da tahrip ediliyor.

28 BIN ADET YAPI YOK EDİLDİ

Simon Maghakyan ve Sarah Pickman'ın kültürel varlıklar üzerinden yürütülen politikalara dair 2019 yılında yayımladıkları raporda* kültürel soykırım politikalarına dair endişeleri arttırıyor. Maghakyan ve Pickman'ın hazırladıkları rapor, Azerbaycan'ın, 2019 Şubat ayına kadar toplam 89 ortaçağ kilisesi, 5.840 yapı ve 22.000 mezar taşını tahrip ettiği veya ortadan kaldırdığını söylüyor. Raporda; özünden kopartılarak camiye çevrilen kiliseler, yıkılan mezar taşları ve tahrip edilen birçok kültürel yapıdan söz ediliyor. Ermeni kaynaklar, Nahcivan topraklarında da 1997 ve 2006 yılları arasında toplamda yaklaşık 28 bin adet Ermeni orta çağ mezar ve anıtının yok edildiğini öne sürüyor. Geçmişte yürütülen bu uygulamalar çerçevesinde yıkılmayan yapılardan da Ermeni izlerinin silindiği öne sürülüyor. Azerbaycan hükümeti tarafından Azerbaycan topraklarında bulunan Gabala'daki XII. yüzyılda inşa edildiği bilinen Kustal Maria Kilisesi'nde, restorasyon adı altında yapılan uygulamada Ermeni yazıtları ve duvar resimlerinin yok edilmesi de bu iddiayı destekliyor.

KATEDRAL BOMBALANDI

Azerbaycan'ın, 26 Eylül 2020 tarihine kadar kendi toprak sınırları içerisindeki kültürel ve tarihi Ermeni yapılarını yok etme politikası, 27 Eylül'de başlayan savaşın ardından Karabağ'daki yapılara dönük bir yıkım politikasına dönüştü. Sıcak savaşın ilk haftalarında Shushi kentinde bulunan Ghazanchetsots Katedrali'ne yapılan bombalı saldırı da kültürel soykırım politikasının süreceği konusunda endişeler yaratıyor. Katedral, yapılan saldırı sonucu büyük ölçüde hasar gördü, önemli bir kısmı da geri döndürülemez şekilde yıkıldı.

YAPILARIN GELECEĞİ ENDİŞE UYANDIRIYOR

Ermeni aktivist ve akademisyenler de 10 Kasım'da gerçekleşen anlaşma sonrasında bölgeye yerleşen Azeri güçlerinin kontrolünde kalan yapılara dikkat çekiyor. 27 Eylül'de başlayan savaşta Azerbaycan'ın müttefik olduğu Türkiye ve cihatçıların Hasankeyf, Zeugma, Ein Dara ve Palmira'da yaptıkları kültürel yıkım da göz önünde bulundurulduğunda, Azeri güçlerin kontrolü altında kalan topraklarda bulunan tarihi ve kültürel yapıların geleceği daha da endişe uyandırıcı bir hale geliyor.

TÜM DÜNYA SESSİZ

Senelerdir sürdürülen ve Karabağ Savaşı sırasında dozu arttıran kültürel soykırım uygulamalarına uluslar arası kamuoyu ve kuruluşlardan gelen tepkilerin cılız oluşu, kültürel ve tarihi yapıların geleceğine dair endişeleri daha da arttırıyor. Bu endişeleri paylaşan Noam Chomsky, Gayatri Chakravorty Spivak, Tariq Ali, Viken Berberian, Judith Herman ve Cornel West ve Seyla Benhabib gibi bir grup önde gelen entelektüel ve akademisyen, Los Angeles Review of Books'ta insani ve kültürel yıkıma dikkat çektikleri bir açık mektupta "Size bombalama bölgesinin antik Ermenistan şehri Tigranakert gibi arkeolojik alanlar içerdiğini hatırlatıyoruz" ifadelerini kullandılar.**

Oysa bu endişeler ne yaygın basın ne de ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından ciddiye alınıp değerlendirildi. Özellikle UNESCO'nun sessizliği, bir tepki ile karşılaşmayan Türkiye ve Azerbaycan'ın fetihçi politikalarına dayanarak sürdürülen kültürel soykırımın devam edeceği endişesi yaratıyor.

TEHDIT ALTINDALAR

Yapılan anlaşma gereği Azerbaycan güçlerinin kontrolü altında kalan ve geleceğinden endişe edilen yapılardan bazıları ise şöyle:

Tigranakert: MÖ. 95-55 tarihinde kurulan antik şehir sofistike planlanmış kentsel yapısıyla 70 hektarlık bir alana yayılıyor. Şehirde keşfedildiği 2005 yılından bu yana yüzlerce eser bulundu.

Yerits Mankants Manastırı: 17'inci yüzyılda yapıldığı bilinen Ermeni manastırı, mimari tarihinde de önemli bir yere sahip. Handaberd Kalesi: Dağlık Karabağ Cumhuriyeti'nin Shahumian Eyaleti, Knaravan köyü yakınlarında yer alan kale 11. yüzyılda tamamlandığı biliniyor.

Gtichavank Manastırı: 13. yüzyılda yapıldığı bilinen manastır Ermeni Apostolik Kilisesi'ne bağlı önemli bir tarihi manastır. Dadivank Manastırı: M.S. I. yüzyılda kurulduğu bilinen ancak tarihi kaynaklarda adından ilk olarak IX. yüzyılda söz edilen en önemli Ermeni kilise manastırlarından biridir.

<https://hyperallergic.com/482353/a-regime-conceals-its-erasure-of-indigenous-armenian-culture/>

**

<http://www.socialsciencecollective.org/a-call-for-lasting-peace-in-nagorno-karabakh-gayatri-chakravorty-spivak-tariq-ali-viken-berberian-noam-chomsky/>

Kaynak: [Yeni Özgür Politika](#)